

Мурутээ5и №17 «Сардаана» о5ону сайыннарар киин

Дакылаат темата:
«О5о уһуяаныгар интерактивной уерэтэр ньымалары
дьарык тас еттугэр туяаны»

Толордо: Ядрихинская Т.П.
Кыра-орто белех иитээччитэ

Боро5он сэл.

Кириитэ

Уерэни бырасыаа учугэйдик барар,
ескетун о5о онтон уерууну уонна
дуоьуйууну эрэ ылар буолла5ына.

Автортан.

Арасыыйа социально-экономическай уларыыылара уерэхтээбин систематыгар сана са5алаабыннар уескэттэ. Онтон сылтаан, бугунну куннэ сана ыйыллыбыт сыаллар-соруктар «Об образовании Российской Федерация» сокуонугар уонна сана келуенэ уерэ5ин стандартыгар ыйыллан, кэрдиллэн тураллар.

Киьи доруобуйата, ис-тас туруга куннээ5и режимы септеехтук тутуьартан суруннээн тутулуктанар. Кыра о5о эрдэхтэн киьи режимынан сылдьарга, режимы тутуьарга уерэнэр, о5о улаатарыгар, чел майгылаах личность буоларыгар ол улахан суолталаах.

Режим – куннээ5и олох кытаанах бэрээдэгэ, бу бэрээдэктэ абылык, утуйуу, суунуу-тарааны, туалетка сылдьы уо.д.а бииргэ тиьиллэн ситимнэнэр.О5о кыьыл о5о эрдэбиттэн режимы тутуьа уерэннэ5инэ биир кэмнэ абыьрга, кэмигэр утуйарга уерэнэр. Улэ, оонньуу, эрчиллии, уерэх сынньалан, абааьын, утуйуу барыта хардары-тары солбуйсан кэлэн иьэллэрэ биир дьарыктан аьары салгыбакка дьарыктанарыгар туьалыыр.

О5о уьуйаанын аанын сана аьан киирбит кырачаан о5о5о сана режим; эрдэ уьуктааьын, турааьын, ийэ, а5а илиититтэн тахсан, тэн саастыылаахтарын кытта бодоруьан, бэйэни керунэр-харанар буолуутугар маннай утаа кэктэ ыарахаттары аьан, адаптацияны барар, сана уьуйаан режимыгар уерэнэр.

Олох сайдан истэ5ин аайы, уерэтэр-иитэр ньымалар эгэлгэлэрэ элбээн, дэлэйэн иьэр. Ол курдук аныгы ирдэбиллэринэн сиэттэрдэххэ о5о уьуйааныгар кырачаан иитиллээччилэргэ уерэтии-иитии дьарыктарыгар,

бэсидэлэригэр информационнай-коммуникативнай техниканы туттуу бу кэмнэ сонун буолбат буолла.

Информационнай коммуникативнай техника (ИКТ) диэн уерэхтээбиннэ туттуллар техника буттуунэ ааттанар. Информационнай коммуникативнай техника (ИКТ) уерэхтээбиннэ уерэтэр методической матырыйаал комплекса буолар, педагог кьи бэйэтин билиитин ханатарыгар, тарбатарыгар сурун ньыма уонна обону иитэр, уерэтэр улэбэ куус- кеме буолар. Саамай сууйуулээх ерутэ обо керен, тутан- таарыйан, истэн уонна иэнийии кеметунэн инэриниитин хааччыйар.

Ол эбэтэр кыра саастаах, сана обо ууйааныгар сылдьан эрэр обо информационнай коммуникативнай техника (ИКТ) ненуе дьарыкка уонна анал бэсидэлэр эрэ кемелерунэн буолбакка, сана ирдэбилгэ эппиэттиир, интерактивной уерэтэр ньымаларынан сана, дьизэ режимыттан ураты, режимна тургэнник уерэнэллэригэр тьууу куус кеме буолар. Интэн сизттэрэн дакылаат сурун сыала тахсар, дьарык тас еттуттэн сабалаан обо ууйаанын кунун эргимтэтигэр сеп тубэбэр, режимнай тугэннэригэр олобуран обону режим быраабылаларын тутуьуннара уерэтии, сизэрдээх майгыны иитии.

Дьарык тас еттунээби улэбэ интерактивной уерэтэр ньымалары туьаныы

Уерэтэр- иитэр информационнай коммуникативнай техника (ИКТ) хас да салааба арахсар. Ол курдук:

- Мультимедиа (multimedia)- билиини- керууну ханатар сурун ньыманан аабыллар. Бу ньымаба аныгы уерэтэр информация сурук, тыас- уус, видеоролик, ойуу, хамсыыр ойуу туьатынан тириэрдиллэр. Мультимедияны суруннээн дьарыктарга, айымньылары билибиннэрэргэ, бэсидэлэргэ, оонньууларга, кэтээн керуулэргэ дэгэтик туьаныхха сеп. Бу ньыма араас ерутунэн обобо дьайар буолан обо билиини елгемнук ыларыгар толору суолталаах. Улуу педагог, суруйааччы К.Д. Ушинской «Детская природа требует наглядности»

диэн этиитигэр сеп тубэьиннэрэн хас биирдii о5о уьуйааныгар бу ньыма туттуллуон сеп. Наада буолар белеххе биир эрэ персональнай компьютер, интерактивнай доска эбэтэр проектор, колонка уонна экран. Араас схемалары, алгоритмнар, таблицалары PowerPoint программаба бэрт кучумэ5эйдик онорон о5о бол5омтотун, интириэьин тардыахха, араастаан дьарыктыахха сеп. Дэлэй элбэх зрительнай эрчилли комплексстарын, харах сылайыытын еьулэр гимнастикалары онотторуохха сеп. О5о араас дьэрэкээн кэрэ быьыылары, предметтэри керен образтарынан толкуйдуур дьобура сайдар, о5о инники сайдыытыгар бу сункэн оруолу оонньуур.

- Компьютерынан тирэх дьарыктар. Бу ньыманы туттарга анал уерэтэр, оонньотор программалар наада буолаллар. Онон бу ньыманан уксун о5о туге бэйэтэ эрэ олорон дьарыктанарыгар, эрчиллэригэр эрэ анаммыт. Ол эбэтэр о5о «электроннай учебнигынан (книгэнэн)» дьарыктаныыта буолар, бу ньыманы киэн дьуулгэ таьаарбыт кибинэн буолар америка аатырбыт психолога Б.Ф. Скиннер. Анал специалистар, о5ону сайыннарар программаларга маннык ирдэбиллэри бэлиэтээбиттэр:
 - чинчийэр майгы;
 - о5о туге бэйэтэ дьарыктанарыгар чэпчэтиилэр;
 - араас киэн сатабыл, холоон керуу сайдыыта;
 - урдук технической таьым;
 - о5о саьыгар сеп тубэьиитэ;
 - о5о5о кэрэхсэтэр буолуута.

Бу манан сиэттэрэн таьаардахха бу ньыма материальной еттунэн толору хааччылыыны ирдиир.

- Диагностическай дьарыктар. Бу ньымаба эппиэттэьэр программа а5ыйа5ынан, ардыгар букатын да кестубэтинэн биллэр. Сорох иитэр-уерэтэр программалар чэрчилэринэн, олоччу да диагностическай дьарыктар кинилэргэ суохтар. Онон бу ньыма салгыы сайынна5ына эрэ туьанар кьахтанабыт.

Ити курдук информацийнай коммуникативнай (ИКТ) нымалар угэс буолбут, олобурут нымалардааҕар киэн еруттээхтэрин, баай суолталаахтарын быһаардыбыт. Аныгы интерактивнай уонна ИКТ нымаларын туһанан:

- Электроннай уерэтэр нымаларынан информацияны, билиини оҕо-оҕо тургэнник тириэрдэбит.
- Хамсаныы, тыас- уус, мультипликация оҕо болҕомтотун ер кэмнэ тардан, билиини ыларыгар кемелеһуннэрэбит.
- Оҕо хараһынан керен, кулгааһынан истэн, тэннэ хамсанан ейдеен хаалар дьобуруун сайыннарабыт;
- Слайд- шоу, видеофрагменнары туһанан уустук кэтээн керуулэри оноруохха сеп;
- Куннэтэ истэргэ ыарахан, ханнык эмэ быһыыны- майгыны уескэтэр усулуобуйалары (айылҕа тыастарын, транспорт тыастарын у.д.а) билииннэриигэ, ибитиннэриигэ туһаныахха сеп;
- Оҕо чинчийэр, билэр- керер баһата сайдар;

Бу уеһэ ыйыллыбыт быһаарыылары тутуһан белехпутугэр режимнай тургэннэргэ септеех матырыйааллары Powerpoint программанан иитэр- уерэтэр майгылаан онорон таһаардыбыт. Оҕо уһуйаан режимыгар сылбархайдык киирэригэр, бэйэни керунуу- хараныы быраабылаларын тургэнник оонһуу быһыытынан ылынарыгар куус -кеме буоллун диэн сыал- сорук туруоруннубут. Ол курдук улэбитигэр бааллар: оҕо уһуйааныгар кун эргимтэтин быһаарыы, уерэтии матырыйааллара, суунуу- тарааныы, бэйэни керунуу быраабылалара, танааы сепке танныы «Тыыннаах ыйынныыга» (кыыска уонна уолга), кырачааннарга этикет туһунан маннайгы ейдебуллэрин инэриигэ кеме матырыйааллар.

Оҕо уһуйаанна кэлэн туохха ыарырһатар, муһаарар диэн боһпуруостарынан сирдэтинэн бу улэ таһыста. Биирдиилээн ылан кердехе, маннык:

- «Оҕо уһуйааныгар кун эргиир»- оҕо куннэтэ кэлэр уһуйааныгар куруук санаттан сананы кэтэһэр, куутэр. Ол эрэн хас биирдии сана тургэннэр

куннээби режимы тутуууттан тахсаллар. Бу куннээби бэрээдэк о5о5о септеехтук тийэр гына быьаарылларыттан тутулуктаах.

- «Танаьы сепке таннар утумун о5о быьаарыы ыйынньыга»- о5о ийэ, а5а, эбээ, эьээ керуутуттэн тэйэн тэн саастыылаахтарын ортотугар бэйэтин керунэ харана сылдыарыгар табыгастаах ыйынньык. Танаьы септеехтук ситимнээн таннарыгар уерэтии.
- «Суундукку субэлэрэ»-суунуу- тарааныы, бэйэни керунуу быраабылалара»- ыраас уонна кирдээх, септеех керун, себе суох керун диэн о5о араара, ырыналыы уерэнэригэр тирэх матырыяал. Суунарга, чэнчис буоларга туох наадатын быьаарыы, уерэтии;
- «Минньигэстик аьыбыт, тэннэ улаатабыт»- кыра о5олорго этикет маннайгы ейдебуллэрин инэрии- о5о бэйэтэ онорор буоларыгар уерэтии (Самостоятельность), этикет, сервировка диэн ейдебуллэри быьаарыы, этикеты аьыы олорон быстыбат быраабыла оностон тутуьалларыгар олук ууруу.

Бу тыырыллыбыт чаастары о5о кере уерэннэбинэ, кэлин о5о бэйэтэ барытын ыйытыыта, мунаахсыйыыта суох толороругар, онороругар улахан оруоллаах буолуо дии саныыбыт.

Хас биирдии анал чаастарга о5о интириэьин тардар, кэрэхсэбилин ылар, билиини бигэргэтэр ооньуулар, оонньуу быьыылаах ситуациялар бааллар. Бу оонньуулар кемелерунэн о5о билбэтинэн оонньууну оонньоон сайдар. Итиннэ олобуран, майгыннатан араас атын оонньуулары эбии толкуйдуохха, оноруохха сеп.

Хамсыыр, кылабачыйар, кэрэ ойууларынан, кердеех- нардаах анимация хамсаныларынан, анал тыаьынан ууьунан, видеосопровождениянан, оонньууларынан о5ону кэрэ5э тардыарга, сиэрдээх, чэгиэн, чэнчис буоларга иитэн таьаарабыт.

Тумук

Обо куннээби режимын быраабыла оностон тутуьарыгар аныгы суурээн-информационнай коммуникативнай техника (ИКТ) киэнник туттулуннабына обо билиини -керууну ыларга тургэтииригэр олус улахан оруоллаах.

Обо уьуйааныгар кыра саастаах обо куннээби режимы тутуьарыгар тыырыллан, анал чаастарга араарыллан оноьуллубут матырыяаллары обо кере уерэннэбинэ, кэлин обо бэйэтэ барытын ыйытыыта, мунаахсыйыыта суох толороругар, онороругар улахан оруоллаах буолуо дии саныыбыт.

Хамсыыр, кылабачыйар, кэрэ ойууларынан, кердеех- нардаах анимация хамсаныларынан, анал тыаынан - ууьунан, видеосопровождениянан, интерактивной ооньууларынан обону кэрэбэ тардыьарга, сизэрдээх, чэгиэн, чэнчис буоларга иитэн таьаарабыт.

Мультимедиа - билиини- керууну ханатар сурун ньыманан аабыллар. Бу ньымаба аныгы уерэтэр информация сурук, тыас- уус, видеоролик, ойуу, хамсыыр ойуу туьатынан тириэрдиллэр. Биьиги докладпытыгар бу ньыма обо уьуйааныгар туттуллар режимнай тугэннэри билииннэриигэ септеебунэн аабабыт.

Туьаныллыбыт литература

1. Интернет ситимэ. «Использование мультимедийного сопровождения в воспитательно- образовательном процессе ДОУ»
Минагалова Алена Сергеевна толоруутугар ыстатыйа. Юрга 2015.
2. Интернет ситимэ. Сахалы бикипиэдьийэ.
3. Sakha Tula.Ru- сахалы – нууччалы электроннай тылбаасчыл.